

זבחים קד

משה שווערד

1. שער מצוינים בהלכה

דבמנהג וכהאי גוונא [עיי"ש בפמ"ג בביאור תיבת וכה"ג] הוי לא ראינו ראייה וכמש"כ הרמ"א בחור"מ (סוסי"ז). אכן יש שהקשו להש"ך על תירוצו הנ"ל מכח דברי השל"ט (ב"מ פ"ז נב. מדפי הרי"ף) שכתב בהדיא, דלא נקרא מנהג אלא אם בא מעשה ואופן לעשותו ונמנעו מלעשות כן [נדאמר] מנהג פלוני שלא לברך שהחיינו וכי"ב כו', דאז המניעה מלעשות חשוב מעשה להקרא אח"כ מנהג קבוע, משא"כ דבר שלא נעשה מעולם לא נקרא מנהג, עיי"ש שהביא השל"ט	וחכמים אומרים אין לא ראינו ראייה. כתב הב"י (יו"ד ס"י א) בשם האגור (סי' אלף סב) דאע"ג שדעת הפוסקים שמותר לנשים לשחוט, מ"מ המנהג בכל גלות ישראל שאין נשים שוחטות כו' [וכ"פ הרמ"א שם], והמנהג מבטל הלכה כו', אך הב"י השיג עליו, שאם היה אפשר שהיו רוצות לשחוט ולא הניחו להן, היה אפשר לומר שהיא ראייה, אבל ראיית לא ראינו אינו ראייה, אמנם הש"ך (שם סק"א) מיישב דברי האגור שדעתו כמש"כ בתשרי מהרי"ק (שרש קעא)
--	---

2. חדושי הגרי"ז מסכת זבחים דף קג עמוד ב

מתני' שהמפשיט את הבכור ונמצא טריפה שיאותו הכהנים בעורו. וכן פסק הרמב"ם בהל' בכורות (פ"ג ה"י) גבי בכור דאם נשחט עפ"י מומחה ונמצא טריפה דיהנו הכהנים בעורו, והנה כבר נתבאר אצלינו במקום אחר [עי' חידושי מרן רי"ז הלוי הל' בכורות דף נה ד"ה והנה וכן לעיל דף ע"ב] בהיתרא דבכור בע"מ וכמו"כ בפסולי המוקדשין לאחר פדיונם שהוא מדין היתר זביחה, דהזביחה היא המתרת וכדברי הגמרא בבכורות (טו ע"ב) אין לך היתר אלא משעת זביחה ואילך, והנה הגר"ח הוכיח מדברי הרמב"ם דבטריפה עיקר שחיטה רק לטומאת נבילה אבל לאכילה חסר היתר שחיטה, ולא שהוא רק איסור צדדי דרכיב עליה כאיסור טריפות, אלא דחסר בעיקר השחיטה להיתר אכילה, [עי' כ"ז בחידושי מרן רי"ז הלוי במכתבים עמ' עט], וא"כ הכא בטריפה הרי לענין העור חסר היתר זביחה, כיון דבטריפה אין שחיטה להיתר אכילה אלא לענין טומאת נבילות לחוד, ובאמת גם בשאר קדשים דהדם מרצה על העור בנמצאת טריפה בבני מעיים, מ"מ הא חסר שחיטה כיון דבטריפה השחיטה היא רק לענין טומאת נבילה, וא"כ איך יהי ריצוי הדם על העור, כיון דחסר כאן גם שחיטת חולין, וצ"ל דכל זה נכלל בהך דינא דדם מרצה על העור בנמצאת טריפה בבני מעיים, דכל החסרונות הנולדות מהטריפה, וגם הנך חסרונות דלאו מפסולי המוקדשין, הדין דהדם מרצה על העור, ומיושב לפי"ז גם הקושיא הראשונה שהקשינו דבטריפה אין השחיטה אלא לענין טומאת נבילות לחוד וא"כ חסר היתר זביחה, דגם על דין זה מהני הך דינא דהדם מרצה בנמצא טריפה בבני מעיים.

3. דף על הדף זבחים דף נ עמוד ב

בגמ': דבר הלמד בק"ו מהו שילמד בבנין אב, אמר ר"י ת"ש מלק ונמצאת טריפה וכו', אף מליקה שמכשרתה באכילה תטהר טריפתה מטומאתה וכו'...

ונראה ע"פ מה דיסד הגר"ח מבריסק זצ"ל (הובא במכתבים בסוף חידושי הגרי"ז הלוי) דהא דשחיטת טריפה מטהרת מידי נבילה אף דאיסור באכילה, היינו משום דנתחדש דין שחיטה להיתר הטומאה, אבל לגבי אכילה לא הוי שחיטת טריפה שחיטה כלל, והבהמה אסורה באכילה לא רק משום לאו דטריפה אלא דלא הוי שחיטה לגבי היתר אכילה יעו"ש.

4. רש"י מסכת זבחים דף קג עמוד ב ד"ה ומודה רבי

ומודה רבי שאין הפשט קודם זריקה - אף על גב דאמר הדם מרצה על העור בפני עצמו היכא דאיתרמי דאפשט קודם זריקה מודה הוא שאין כהנים רגילין בכך שאסור לשהות הדם כל כך הלכך נמי דקתני כל שלא זכה המזבח בבשרה לא זכו הכהנים בעורה טעמא משום דפסול דקודם זריקה קודם הפשט הוא ומיהו היכא דאיתרמי דהפשט קודם זריקה ונפסל אחר הפשט אף על פי שלא זכה מזבח בבשר יזכו הכהנים בעורה ומשנתנו דברה בהוה.

5. שערים מצויינים בהלכה

והנה יש שדנו מכאן אודות מש"כ בתשו' הריב"ש (סי' קסג) שגם במקדש היו בודקין הריאה, כדי שלא יקריבו פסול לגבוה, והרי הכא איתא שלא היו מפשיטין קודם זריקה, אך יש שמיישבים שעשו בדיקת פנים, ובזה א"צ להשהות כ"כ, ויש דלא ניחא להו בתירוץ זה, כיון שפשטות המשנה בתמיד ורמב"ם הנ"ל משמע שלא עשו שום דבר קודם לזריקה, והאריך בזה הגר"ש קלוגער בכמה מספריו, וגם

ומודה רבי שאין הפשט קודם זריקה. עי' ברש"י שאין הכהנים רגילין בכך שאסור לשהות הדם כל כך. נועי' בתוס' הרא"ש ב"ק קיא.]. ועי' במשנה תמיד (ל:) שחט השוחט וקבל המקבל כו', ונותן מזרחה צפונה כו', היה מפשיט ויורד עד שמגיע לחזה כו'. ומוכח שכן היא הסדר, זריקה קודם להפשט, וכן במשנה פסחים (סד.) שחט ישראל וקבל הכהן כו', וזרקו זריקה כו', כיצד תולין ומפשיטין כו'. נועי' בתוספתא קרבנות פ"ט ה"ד, וחס"ד שם].

ויש לציין שכבר נמצא בראשונים שמכאן מוכח שע"כ שלא היו מוציאים הריאה קודם זריקה, נדנו מזה אודות שיטת תשו' רש"י (הובא ברין חולין ג. מדפי הר"ף) לסמוך על רוב במקום שלא דרשו הריאה, ועי' בטור וב"י יור"ד סי' לט, וז"ל האור זרוע (טריפות סי' תיא) ואמרי' בפ' טב"ו דמודה רבי שאין הפשט קודם זריקה, והתם מסיק לבסוף סתמא דתלמודא, אבע"א אפי' תוקמה כראבר"ש מודה שאין הפשט קודם זריקה, ומאחר שלא היה מפשיט קודם זריקה, כש"כ שלא היה מוציא הריאה קודם זריקה כו' נע"ש

6. שערים מצויינים בהלכה

דף קד. רבי אומר הדם מרצה על העור בפני עצמו. הנה בסוגיא זו רבו הסתירות והקושיות מסוגיא דלעיל (קג.), וראה בטהרת הקודש מש"כ ליישב והרחיב הדיבור בזה, נועי' גם בנתה"ק דלכאורה תלוי הא דעור לכהנים מטעם דהעור והבשר חד הוא, אז לעולם אין הדם מרצה על העור בפנ"ע, וא"כ נמצא דרבי סותר את עצמו, דהכא סובר רבי דהעור מהלך אחר הבשר, והיינו שכל שמחובר לבשר לאו שם עור הוא, ולא צריך קרא לרבות דהעור הוא לכהנים, מטעם דהעור הוי ממש כמו הבשר, דהעור בטל הוא לגבי הבשר, וא"כ הדין נותן במקום דאין בשר אז אין הדם מרצה על העור בפנ"ע, ונשאר בצ"ע. ועי' בחמדת דניאל מש"כ בביאור מחלוקת רבי וראבר"ש, שנחלקו בב' דברים, א) כשהופשט העור קודם לזריקה ואח"כ נפסל הבשר קודם זריקה, לרבי הזריקה מתיר העור בפנ"ע, וראבר"ש חולק שאינו מתיר, ב) אם כבר נזרק הדם ואח"כ נפסל הבשר עם העור, ועדיין לא נפשט, אז רבי סובר שישירף הבשר ביחד עם העור, משא"כ ראבר"ש מיקל שרק הבשר בשריפה והעור מותר בהנאה, והכלל בזה לראבר"ש שאין חילוק בין קודם הפשט לאחר הפשט, רק בין קודם זריקה לאחר זריקה כו',

ולרבי אין חילוק בין קודם זריקה לאחריו, רק החילוק הוא בהפשט כו', עי"ש מש"כ בסברתם וטעמם, ובאיזה פסול נשרף הבשר דפליגי ביה רבי וראבר"ש, בזה נחלקו רש"י ותוס' כו', עי"ש שהאריך עוד בבהירות כדי להקל על הלומד.

7. שערים מצויינים בהלכה

הדם מרצה על העור בפנ"ע. הקשה השפ"א,
מנ"ל דרבי ס"ל דהדם מרצה גם כזה
שיהיה העור לכהנים, דלמא הברייתא מיירי
בקדשים קלים להיות העור מותר לכהנים,
שהתירו הדם ויצא מידי איסור, אבל לגבי העור
י"ל כיון דהבעלים מתכפרים ולא עלתה לאיש
אין העור לכהנים, וכתב שצריך לדחוק דכיון
דראב"ש מסיים ועורה לכהנים, משמע דגם רבי
מיירי לענין כהנים.

8. שערים מצויינים בהלכה

רבי אליעזר אומר דם אע"פ שאין בשר וכו'.
הקשה הרמב"ן במס' יבמות (צ.) בהא
דמבואר שם דכל שאין כהנים אוכלים אין
הבעלים מתכפרים, [ועי"ש בראשונים מה שהביאו
גירסת הר"ח ושאר ספרים, וראה בפ"י הר"ח פסחים עא.],
והא הבשר שנטמא אינו נאכל לעולם, שאין
הציץ מרצה על האוכלין להאכיל בטומאת בשר,
ואעפ"כ הבעלים מתכפרים בדם, וכש"כ לדברי
רבי אליעזר שאמר דם אע"פ שאין בשר אלא
שנשרף. ובחי' הרשב"א תירץ, שכלל זה נאמר
דוקא כל שלא נטמא הבשר ואפשר לאוכלה, אז
אם לא נאכל הבשר אף בעלים לא נתכפרו,
דגוה"כ היא דכל שאפשר לבשר ליאכל, שלא
יתפפרו בעלים אא"כ נאכל הבשר, אבל אם
נטמא הבשר ואי אפשר ליאכל דבר תורה, בכי
הא נתכפרו הבעלים, שלא אמרה תורה שיאכל
בשר לאחר שנטמא, אלא הר"ז כיפר אע"פ שלא
נאכל הבשר לפי שהציץ מרצה וכו'. [ועי"ש
בריטב"א ומאירי, ובחינוך מצוה קב], אמנם עי' בתוס'
בפסחים (נט: ד"ה יכול) ובשפ"א שם, וע"ע
בחזו"א (שם סי' קכד) ובמק"ד (סי' יד-ז).

9. רמב"ם יד החזקה הלכות מעשה הקרבנות פרק ו

(ד) כשמנתח איברי העולה מוליכין את כל הנתחים לכבש ומולחין אותם שם ואחר כך מעלין כל האיברים לראש המזבח ומסיר גיד הנשה בראש המזבח ומשליכו על גבי הדשן שבאמצע המזבח וזורק כל האיברים על האש שנאמר הבשר והדם כשם שהדם בזריקה כך כל הבשר בזריקה ואחר שזורקן חוזר ועורך אותן על האש שנאמר וערך הכהן אותם ואיברים שצלאן ואחר כך העלן למזבח אין בהם משום ריח ניחוח:

❖ רש"י על זבחים דף סד/א

בא לו להקיף כו' - משנה היא במסכת תמיד גבי כהן גדול שאינו כשאר כהנים לזכות בפייס לעבודה אחת אלא עובד וגומר בכל חפצו כדתנן במסכת יומא (דף יז) כהן גדול מקריב חלק בראש אמר עולה

זו אני מקריב בזמן שהוא (מקריב) רוצה להקטיר מי שזכו בהולכת האיברים מושיטין לו **והוא עומד בראש המזבח וזורקן למערכה** ולאחר שגמר בא להקיף כו' עד שמגיע לקרן השיתין וקסלקא דעתך והיין בידו אלמא לא חיישינן לשמא נתעשנו:

❖ שערים מצויינים בהלכה

כתב הרמב"ם (שם) ואח"כ מעלין כל האיברים לראש המזבח כו', וזורק כל האברים על האש שנא' הבשר והדם. ויש להקשות הא בגמ' משמע שזורקים אותם מהכבש, דריוח יש בין כבש למזבח, וכ"כ הרמב"ם (ביהב"ח פ"ב ה"ג) דאזיר מעט היה מפסיק בין הכבש למזבח, כדי ליתן האיברים למזבח בזריקה. [וכתב במשל"מ דמש"כ הרמב"ם לראש המזבח לאו דוקא, אלא קרוב לראש המזבח דהיינו בסוף הכבש, ומשם היה זורק. נועי' ברש"י לעיל סב: ד"ה אמר לו, וד"ה מה דם, ולכאורה סותר עצמו ממש"כ לעיל סד. ד"ה בא לו. אך לפמש"כ המשל"מ ברמב"ם י"ל גם בדעת רש"י וא"ש, וכ"כ בערל"נ סוכה מט. וד"ה בין כבש, והעיר על המשל"מ שלא הרגיש בזה]. וע"ע בעיני אברהם הנ"ל, ובמרכה"מ ואבהא"ז שם, וערוה"ש (מעה"ק סי' עד סט"ו).

❖ ערוך השולחן העתיד הלכות מעשה הקרבנות סימן עד סעיף יד

דזה שכתב דמהכבש מעלין האיברים לראש המזבח וכו' וזורק כל האיברים על האש, ומבואר מדבריו דאחר שהעלם לראש המזבח חוזר וזורקן על האש, ובזבחים (סב, ב) מבואר להדיא דמהכבש זורקן להמערכה שאומר שם: אויר יש בין כבש למזבח וכו' מה דם בזריקה אף בשר בזריקה, הרי דהזריקה היתה מן הכבש, וכן פירש"י שם, והרמב"ם בעצמו בפ"ב מבית הבחירה דין יג כתב זה ע"ש. ויש מי שאומר דזה שכתב לראש המזבח לאו דווקא אלא כלומר סוף הכבש הסמוך לראש המזבח (מל"מ), והדוחק מבואר.

❖ ערוך השולחן העתיד הלכות מעשה הקרבנות סימן עד סעיף טו

ולענ"ד דבריו צודקים, ומשנה מפורשת היא ביומא (כו, א): הפייס הרביעי מי מעלה איברים מן הכבש למזבח, הרי שהעלום למזבח. ואין לומר דזהו מה שזורקים אותם למערכה, דא"כ הו"ל לומר מי זורקם למערכה. וגם מהך דזבחים גופה ראייה לדבריו, שאומר שם שאל ר"ש בן יוסי בן לקוניא את ר' יוסי אומר היה ר"ש בן יוחאי אויר יש בין כבש למזבח, א"ל ואתה אי אתה אומר כן והלא כבר נאמר ועשית עולותיך הבשר והדם מה דם בזריקה אף בשר בזריקה, א"ל שאני אומר עומד בצד מערכה וזורק, א"ל כשהוא זורק למערכה דלוקה הוא זורק או למערכה שאינה דלוקה הוי אומר למערכה דלוקה התם משום דלא אפשר, ופירש"י דמשום הא למה לי קרא הא א"ל בעניין אחר ע"ש.

❖ ערוך השולחן העתיד הלכות מעשה הקרבנות סימן עד סעיף טז

וקשה אי ס"ד דמהכבש הוא זורק להמערכה הרי יותר קשה דמגלו שהיה אויר בין כבש למזבח, דהרי מן הכבש למערכה א"א בלתי זריקה אפילו לא יהיה אויר בין כבש למזבח, אלא וודאי דמעלו מקודם לראש המזבח והיה יכול ליתנם בלא זריקה וגזירת התורה ליתנם בזריקה. [ובגמ' מפרש ואתה וכו' אף בשר בזריקה שאני אומר עומד בצד מערכה וזורק, כלומר וא"כ מצד העצם לא היה צריך זריקה אלא גזה"כ הוא מצד שהכהן עמד על הכבש והכבש רחוק מן המזבח מפני האויר לכן כשנוטל האבר בידו

מראש המזבח בע"כ שזורקו מפני האויר, ולא גרסינן א"ל שאני אומר וכו' אלא כל זה מדברי ר' יוסי. א"ל כשהוא זורק למערכה דלוקה וכו', כלומר זה השיב ר"ש לר' יוסי דאפילו כן אין ראייה שהיה אויר שהרי א"א בלא זריקה מפני שהמערכה דלוקה וא"א בעניין אחר, ובא אח"כ ר"פ ואמר כי דם מה דם אויר קרקע מפסיקו וכו' וחזק ראיית ר' יוסי, ולרש"י הך דר"פ לא צריכא כלל שהרי נצחו מקודם, ולפמ"ש א"ש. והרמב"ם שכתב מה דם בזריקה לא חש להאריך הרבה ופירושו בזריקת אויר, וזה שכתב בפ"ב מבה"ב ליתן האיברים למזבח בזריקה הכוונה למערכה].

10. שערים מצויינים בהלכה

נמצאת טריפה בבני מעיים מרצה. [פרש"י מרצה הואיל ולא הוכר פסולו קודם, הפשט לרבי וקודם זריקה לר"א מרצה על העור וכו'.] ועי' ברא"ש חולין (פ"ז סי' לז) וכ"ה בתוס' הרא"ש שם (צט:) דאחר שנודע התערובת ונתבטל ברוב ונתהפך האיסור להיות כולו מותר, ויכול לאכלן אפי' כולו בבת אחת, [עי' בדרכינו לעיל עג: ד"ה אלא מעתה], שוב לא יתכן לומר שתאסר פליטתו, וכ"ה ג' אשכחן חילוק באיסור המתבטל בין קודם ידיעה לאחר ידיעה במס' זבחים פ' טבר"י (קד.) וכו'. והובא בב"י (יו"ד סוס"י קט ד"ה וא"א), ועי' ש"ס ברמ"א (ס"ב). ובמנחת פתים שם האריך בביאור ראיית הרא"ש מכאן, [עי' ש"ס דא"א לומר בפשוטו שהידיעה גורם האיסור, דא"כ כשביטל טריפה במים ואח"כ נודע שהיא טריפה יהיה המים מותר, וזה דבר שלא אמרו אדם מעולם כו'], ועי' ש

כתב הגה"ק מכוטשאטש (א"א תניא סי' תרה) במנהג כפרות בעיה"כ, שאם שחטו ונמצא אח"כ טריפה א"צ לעשות עוה"פ, והגאון מהר"ם אריק בהגהותיו (על א"א שם) הביא ראייה לזה מגמ' כאן, שאם נמצא טריפה בבני מעיים מרצה על העור, וציין גם לד' הרא"ש הנ"ל.

11. שפת אמת על זבחים דף קד/ב

במשנה עד שיוצת האור ברובן. א"י הכונה אם הפי' שאינו טמא רק השורף הרוב ואם התחיל לשרוף אע"פ שלבסוף נשרף הכל על ידו יהי' טהור או הפי' שאינו טמא עד שנשרף הרוב ואז טמא מי ששרפו אפי' התחיל רק לשרוף כיון שנגמר אח"כ הרוב על ידו:

❖ [הגהה - לכאורה לפמ"ש התוס' בסנהדרין (ע"ז.) דלכל מילי אמרי' אשו משום חיצוי. ה"נ המתחיל כאלו שרפו כולו. אך י"ל דגבי טומאה שאני דבעי נגיעה ממש ובזריקת חץ על הטומאה לא נטמא ה"נ בעי' שורף ממש. ועי' בריטב"א יומא (ס"ח ע"ב) דאפי' המסדר האברים על המערכה טהור רק המהפך באברים בשעת שריפה. ע"כ הגהה:]

12. ספר מקדש דוד - קדשים - סימן כג - חטאות הפנימיות:

ושריפת הפרים היא ע"י נתוח שלא בהפשט וזה דצריך להיות ע"י נתוח מפקינן לה ביומא (ס"ח.) בגז"ש ראשו וכרעיו מעולה ע"ש אך נראה דמ"מ אין הנתוח צריך להיות כמו נתוח של עולה שמנתחין אותה לו' איברים כמבואר במס' תמיד דהרמב"ם ז"ל פ"ג מהל' יוה"כ ה"ז כתב רק דמחתך לחתיכות גדולות ולענין טומאת השורפן אמרינן בזבחים (ק"ד ע"ב) רש"א אינן מטמאין עד שיוצת האור ברובן ניתך הבשר אין השורף מטמא בגדים ע"ש והנה יש לעיין נהי דס"ל לר"ש דאין המוציא מטמא בגדים רק השורף מ"מ מנ"ל האי שיעורא דמשיצית האור ברובן דגבי הקטרה איכא פלוגתא דאמוראי במנחות (כ"ו ע"ב) אי סגי בשמשלה בו האור או בעינן משיצית האור ברובו ואפילו למ"ד דבעינן משיצית האור ברובו הוא מדכתיב כי עלה קיטור הארץ כקיטור הכבשן ואין הכבשן מעלה עשן עד שיצית האור ברובו א"כ זה שייך רק היכא דבעינן הקטרה אבל בפרים דבעינן שריפה ולא הקטרה מה זה שייך ליצית האור ברובו ואמאי לא נימא משמשלה בהם האור ואפשר לפי מה דאמרינן בפ"ק דשבת (כ.). גבי מאחיזין את האור במדורת בית המוקד ע"ש עם חשכה ובגבולין משיאחוז האור ברובו והטעם שם הוא דמשהצית האור ברובו תו דולקת מאליה וא"צ להתעסק בהן ע"ש י"ל הכא גבי פרים

דבעינן והשורף היינו כשכלתה עבודתו ואז מטמא בגדים ומשיצית האור ברובו תו א"צ שום מעשה וקרין ביה והשורף] ובשבת שם מיתנין ההיא דמנורה דבעינן שתהא שלהבת עולה מאליה והיינו משהדליק ברובו דאז שלהבת עולה מאליה ואז קרין בה הדלקה כמ"ש רש"י ז"ל שם] והנה גבי פרת חטאת אמרינן בתוספתא דפרה (פ"ג ה"ח) בהשלכת עין ארז ואזוב ושני תולעת אם נתנן עד שלא הצית האור ברובה או משנעשית אפר פסולה ע"ש והוא משום דבעינן והשליך אל תוך שריפת הפרה ושריפת הפרה מקרי משיצית האור ברובה עד שתיעשה אפר ומוכח מזה דלאו דוקא לענין שיקרא השורף בעינן משיצית האור ברובו דאז קרין ביה השורף משום שגמר מלאכתו דאף שריפת הפרה נקראת משיצית האור ברובה עד שתיעשה אפר ולא קודם לכן ואפשר דהטעם דבעינן גבי פרים ופרה משיצית האור ברובן הוא משום דכתיב ושרף אותם בעינן שריפת כל הפרים וכן בפרה כתיב ושרף אותה בעינן שריפת כולה ולא מהני מה שמשלה בה האור ומשיצית האור ברובה הטעם דרובה ככולה וחשיב כשריפת כולה וצ"ע בזה:

13. שערים מצויינים בהלכה

אמר רבב"ה אר"י מקום יש בהר הבית ובירה שמו. וכ"ה במס' יומא (ב.), אמנם

והנה רש"י בפסחים (פא: ד"ה נטמא) פירש, שכל המקדש כולו קרי בירה, וזה כדברי ר"ל כאן. אבל בתוס' שם (מט. ד"ה לפני) הביאו הפלוגתא בין ר"י ור"ל. ועי' גם בלשון רש"י במשנה כאן (ד"ה בבית הכירה). ובדברי הרמב"ם העירו כמה אחרונים דנראה כסתירה, דבנידון דהכא פסק (מע"ק פ"ז ה"ד) כר"י, נוכח בפיהמ"ש כאן, והמקום השני בהר הבית כו', ושם אותו המקום בירה, אכן במקומות אחרים (כיהב"ה פ"ה ה"א, ופ"ח ה"ז, פרה פ"ב ה"א) ביאר הרמב"ם כדעת ר"ל, [וכ"ה בהדיא בפיהמ"ש פרה רפ"ג]. ובפ"י הרע"ב במשנה כאן כתב בזה"ל, "נשרפין בבית הדשן שבהר הבית והוא ביהמ"ק", וזה כדעת ר"ל, [וכ"כ הרע"ב במס' פסחים פ"ז מ"ח, ותמיד פ"א מ"א, ובמדות סוף פ"א, אכן במס' פרה רפ"ג הביא דברי שניהם], עי' מזה בתוס' יו"ט (כאן, ופסחים שם, ופרה שם). וראה בפנים מאירות כאן שכתב דמתניתין דייקא כדברי ר"ל עי"ש. ויעויין גם בדברי הגר"א (פרה רפ"ג) אהא דתנן בלשכה שעל פני הכירה, דפשטא דמתני' משמע כר"ל שכל המקדש קרוי בירה, מדקאמר בה"א הידיעה. [ועי' בפי' המיוחס להר"ח ז"ל, ומסתבר מאי בית הכירה על שם בית הבכירה].

אמנם מצינו בקצת אחרונים [עי' חזון נחום מהר" זכרון אהרן עמ' צג קדושה ג-ו אות נד, וגבורת ארי יומא ט., ושית יצחק יומא ב., ועוד] שפירשו מחלוקת ר"ל ור"י באופנים שונים, ויש המיישבים עפ"ז גם ד' הרמב"ם הנ"ל, וכן דברי פרש"י במתניתין, וגם מה דנקט מתני' רק ב' מקומות שנשרפין ולא המקום הג', אך ביסוד הדברים נתנבאו בסגנון אחד, שבאמת גם ר"ל מודה לר"י, שהיה מקום בהר הבית ששמו הפרטי נקרא בירה, אך בנוסף לזה ס"ל שיש שם כללי בירה, שהוא כולל כל המקדש, [נראה בירושלמי הנ"ל דר"ל אמר כל הר הבית קרי בירה, ובפני משה פ"י כלומר אף המקדש שבהר הבית קרוי בירה, ועי' באהא"ז ביהב"ה שם שיש ט"ס בירוש' וצ"ל כל הבית], וגם ר"י מודה לר"ל שביהמ"ק כולו נקרא בירה, [ויש שפירשו שרק בריש יומא וכן בסוגיא דהכא נחלק ר"י עם ר"ל באיזה מקום נשרף. במקום הכללי הנקרא בירה דהיינו ביהמ"ק, או במקום הפרטי שבהר הבית, ולר"י סגי בהר הבית], וכולם הביאו ראיה לסברא זו, ממה שאמר ר' יוחנן גופיה לריש לקיש, בגמ' יומא (שם) בירה תוכיה, ופרש"י בית המקדש, [ובפשטות היינו כדעת ר"ל, ועי' בגמ' שם בסמוך בשם

14. חדושי הגרי"ז מסכת זבחים דף קד עמוד ב

גמ' ובית הדשן אחר היה בהר הבית ששם שורפין פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שאירע בהם פסול וכו'. ולכאורה הך דינא דנשרפין בהר הבית אינו חלות דין, ורק דלא בעי עזרה ויכול לשורפן בכל מקום שהוא, אולם ברמב"ם בהל' מעה"ק (פ"ז ה"ג) כתב שלשה מקומות לשריפה, ונראה שהוא דין דדוקא בהר הבית אם כי אינו מבואר מקור דין זה, [והנה ר"י אומר מקום יש בהר הבית ובירה שמו, ולכאורה קשה דא"כ מאי קאמר במשנה ואם אינם נשרפין כמצותן],

וברמב"ם בפ"ט מפסוהמ"ק ה"ג כתב פרים ושעירים הנשרפים יש בהם ספק אם הלינה והציאה קודם שיגיע זמנם לצאת פוסלת בשרם כאימוריה או אינה פוסלת בשרן, לפיכך פוסלין אותם להחמיר וישרפו בעזרה, וכן אם יצא חצי הבהמה ברוב האבר, אם מחזיקין אותן ביוצא הואיל ויצא רוב האבר או עדיין אינן יוצאין וכו',

לפיכך נפסלו מספק וישרפו בעזרה, עכ"ל, הרי דמצותה לשורפה חוץ לג' מחנות, וא"כ כמו כן נימא להחמיר שישרפו חוץ לג' מחנות, ואדרבה בשריפה חוץ לג' מחנות מקיים גם עיקר דין שריפת קדשים פסולים, אף אם הם פסולים ורק דחסר בהם מצות שריפה בעזרה, אבל עיקר מצות שריפה נראה דשפיר מתקיים בכל מקום, כיון דמצינו פסול קדשים דנשרפים חוץ לעזרה, ורק דחסר מצות עזרה באותם דנפסלו בקודש משא"כ כשנשרפו בעזרה אם באמת הם כשירים ומצותן חוץ לג' מחנות הרי חסר מצוה זו.

15. שערים מצויינים בהלכה

שלשה בית הדשנין הן כו' בית הדשן גדול היה בעזרה ששם שורפין פסולי ק"ק ואימורי קק"ל וכו'. [נפשטות נקרא גדול משום דשם היו רוב הנשרפים, ועי' בתוספתא פי"א ה"ג בבית הדשן הגדול חוץ לירושלים כו', ועי' בתשרי דברי יוסף שוארץ ח"ג דף לג': מש"כ לדייק בזה]. וכ"ה ברמב"ם (פסוה"מ פ"ז ה"ד). אמנם עי' בתו"כ (ויקרא פ"ט-ג) והובא בתוס' לעיל (סד. ד"ה דישון) ר"ח בן אנטונינוס אומר שתי בתי דשנים היו שם, אחד במזרחו של כבש ואחד במזרחו של מזבח כו' ושם היו שורפים פסולי ק"ק ואימורי קק"ל, והדשן שהיה במזרחו של כבש שם היו נותנים מוראת העוף ודישון מזבח הפנימי והמנורה. [ועי' בפ"י הראב"ד סופ"א תמיד, שהיה רחוק מן הכבש ג' טפחים, וקבלה היא למשה מסיני שכך צריך].

16. שערים מצויינים בהלכה

ששם שורפין פסולי קדשי קדשים וכו'. [פרש"י ופסולי אימורים אפי' של קדשים קלים, דהואיל והקטרת הכשירין בעזרה אף שריפת פסוליהן בעזרה וכו'. וברש"י פסחים (כו. ד"ה לימר) הוסיף ביותר ביאור, ודוקא נקט הני שמחיצתן בתוך חומת העזרה, אבל פסולי כשר קדשים קלים שאכילתן בכל העיר, אף שריפתן אם נפסלו חוץ לעזרה הן כו'. [נאישתמיטתיה מהזבח תודה כאן ד"ה פסולי. גם ברדב"ז מעה"ק פ"ו ה"ד נסתפק בזה ולא הביא ד' רש"י, עי"ש בזה"ל, לא נתבאר

17. יד בנימין

בגמ' מאי צירה אמר רבה צ"מ א"ר יוחנן מקום יש צהר הצית וצירה שמו וכו'. הנה לר' יוחנן דאמר צירה צהר הצית הוא, א"כ הא דאיתא במשנה דאס נשרפין שלא כמלותן נשרפין צהר הצירה משמע לכא' דכלל ענין היכי דאין נשרפין כמלותן נשרפין צהר הצית ולא בעזרה, והרי צממוך מצואר דהיכי דנפסל בעזרה קודם זריקה נשרפין בעזרה והעיר מזה צ"קן אורה", ועי' "ליקוטי הלכות" מש"כ בזה.

שיטה שייכא, אצל שאר פסולי קדשים מצואר
 צרמז"ס פ"ז מהל' מעה"ק דכשירה צור
 וצלילה, ועי' "קרן אורה" צסוגיין שחמה דלא
 מצא המקור לחלק בין נותר ופיגול לשאר
 פסולי קודש, וציותר התפלל דמצואר צח"כ
 (פ' ז"ו) להדיא להיפך "ציום השלישי צאש
 ישרף זה צנה אצ לכל הנשרפים שלא יהו
 נשרפים אלא ציום", והתפלל שלא הרגישו
 צזה נושאי כליו, ונשאר צצ"ע.

ובאמת. כנר עמד ע"ז צחשו' "נודע ציהודה"
 מהדו"ת חאו"ח סי' ז"ו מהח"כ
 הנ"ל (וצוין צחי' רעק"א ז"ל על הרמז"ס
 ז"ל) יעוי"ש.

בגמ' ששם שורפין פסולי ק"ק כו' ופרים
 הנשרפין ושעירים הנשרפין וכו'. נ"צ
 ולעמין אי שריפתן צריך להיות דוקא ציום או
 סגי אפי' צלילה, הנה לגבי נותר קי"ל לעיל
 נ"ו ע"צ דאין נשרפין אלא ציום וכן הוצא
 צרמז"ס סוף הל' פסוקהמ"ק גם לגבי פיגול
 וכדציאר צכס"מ משום דפיגול ונותר צחד

אמנם כדי שלא תיקשי מהח"כ הנ"ל על
 הירושלמי נראה שצריך לחלק לכאן
 בין שריפת פרים ושעירים הנשרפין לבין שריפת
 פסולי קדשים, דהא דמצואר צח"כ דכל
 הנשרפים לא יהו נשרפין אלא ציום מיירי
 צפסולי קדשים דומיא דנותר וגזיה"כ הוא
 דצעי' דוקא ציום, אצל פרים ושעירים הנשרפין
 דלכתחילה מצותן צשריפה, שרי אף צלילה
 וכמצואר צירושלמי הנ"ל דלא גרע מהקטרת
 אימורין, אלא שלפי דצרינו יהי' נסתר המקור
 לדעת הרמז"ס מהירושלמי הנ"ל דהא צרמז"ס
 שם מצואר דאפי' שריפת פסולי קדשים כשרה
 צלילה וצ"ע.

שו"ר צס' "קריית מלך" לגיסי הגר"ח שליט"א
 שכו' המקור להרמז"ס מהירושלמי פ"ו
 דיומא הל' ו' שמצואר להדיא כדעת הרמז"ס
 וראיתי שכנר ציינוהו זאת מפרשי הירושלמי
 שס.

=====

א. דף על הדף מסכת זבחים דף קד עמוד ב

בגמ': פשיטא דלא שבקינן רובע דבהמה ואזלינן בתר רובא דאברים וכו'.

כותב הגאון בעל קהלות יעקב עמ"ס סוכה (סי' כ"ז):

כתב הרא"ש ז"ל בסוכה פ"ג סי' י' בשם הראב"ד ז"ל דודאי למצוה בעינן כל שיעור אורך ההדס שיהא עבות

(היינו דקיימי העלין תלתא בחד קינא) וכדמוכח בדף ל"ב ע"ב דאמרינן השתא עבות ג' לא משכחינן (ע"ש).

ולעִיכּוּבא ברובא, היינו שרוב האורך משיעור ההדס יהא עבות וכ"פ בש"ע סי' תרמ"ו סעיף ה', והר"ן ז"ל הביא שיטת הרא"ה ז"ל שסובר דבעינן שיהא עבות בכל שיעור ההדס אלא שאם מכל עבות נשר עלה אחת אכתי עבות מקרי כיון דרובו של העבות קיים ורובו ככולו, וכתב במ"ב ס"ק י"ח דהסכימו כמה אחרונים ז"ל דבשעת הדחק נקטינן להקל כשיטת הרא"ה ז"ל.

ובביאור הלכה שם ד"ה ולעִיכּוּבא נסתפק אי עבדינן כתרי קולי כקולת הראב"ד ז"ל וכקולת הרא"ה ז"ל כגון שנשרו מיעוט עבות לגמרי ומהרוב עבות הנשאר ג"כ נשר מכאן"א עלה אחת, דמשום שחסר בהמיעוט כל העבות, הלא הראב"ד ז"ל מתיר כשרוב עבות קיים ואי משום שאותו רוב עבות עצמן פגום כאו"א ע"י נשירת עלה אחד מהעבות, בזה הרי הרא"ה ז"ל מתיר דנחשב עדיין עבות, וכתב הבה"ל שא' מהאחרונים הכשיר בכה"ג וכן מבואר מהח"א דמצרפינן שני הקולות, וכתב הבה"ל דצ"ע דבצירוף שניהם הא משכח"ל שנשרו רוב עלי' של ההדס כגון אם יש בהבד של הדס ז' שורות של עבות (ג' בחד קינא) ונשר ממנו ג' שורות לגמרי ומארבע שורות הנשארים חסר עלה אחת בכל שורה הרי שבס"ה חסר י"ג עלי' (ט' עלי' מג' עבות החסרים וד' עלי' מהד' שורות הקיימים אחד מכל שורה), ועלין קיימים ליכא אלא שמונה (שתים שתיים מכל הארבע שורות) ומגלן להקל כולי האי ונשאר בצ"ע.

ולענ"ד אפשר להביא ראי' דכה"ג פסול מסוגיא וכו' או בתר רובא שדינן לי' ואמרינן התם בגמרא פשיטא דלא שבקינן רובא דעובר ואזלינן בתר רוב אבר, אלא כגון שיצא חציו וכו', ומבואר דלא אזלינן בתר רוב של חלק מהחפצא היכא שע"י זה יתבטל כח רוב של כל החפצא, וה"נ הכא דכוותה, שכשניזל בתר החלק דהיינו בתר כל עבות ועבות ה"ז עדיין עבות להרא"ה ז"ל וממילא הוא רובו עבות דכשר להראב"ד ז"ל אבל כדניזל בתר כל החפצא, ה"ז כאילו ניטלו כל עליו כיון שחסר רובו, ופשיטא דלא שבקינן רובא דכל הגוף וניזל להרוב של הפרטים, כנלענ"ד לכאו'.